

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

Podsumowanie monitoringu ptaków
realizowanego w 2020 r.
w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050
„Renaturyzacja sieci hydrograficznej
w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”.

Opracowała:

Joanna Zawadzka

Koordynator ds. ochrony przyrody

w projekcie LIFE13 NAT/PL/000050

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II

W ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II” prowadzony jest monitoring następujących gatunków ptaków i grup gatunków ptaków:

- 1) derkacza (*Crex crex*),
- 2) wodniczki (*Acrocephalus paludicola*),
- 3) ptaków siewkowych (bez kszyka),
- 4) kszyka (*Gallinago gallinago*),
- 5) zespołu ptaków lęgowych (wszystkie gatunki),
- 6) dubelta (*Gallinago media*),
- 7) cietrzewia (*Tetrao tetrix*).

Wykonawcą monitoringu ptaków (pkt. 1-5) jest firma AWI-EKSPERTYZY Agnieszka Grajewska z Augustowa. Monitoring cietrzewia jest wykonywany przez pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego, a z kolei monitoring dubelta jest wykonywany w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska. Raporty roczne dla cietrzewia i dubelta są wykonane przez ornitologów - pracowników Biebrzańskiego Parku Narodowego.

Derkacz *Crex crex*

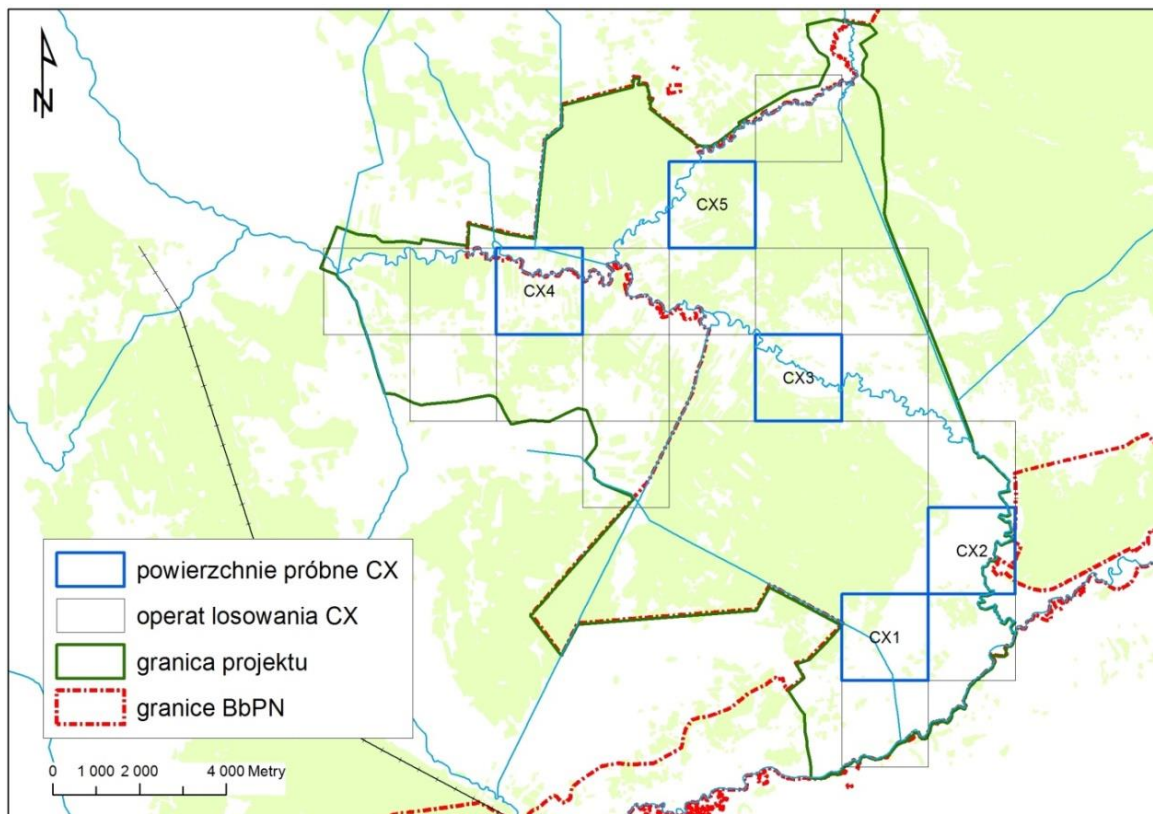
Monitoring derkacza wykonywano na 5 losowych powierzchniach próbnych (kwadratach o boku 2 km; Ryc. 1). Na każdej z tych powierzchni wykonano 2 kontrole nocne (w terminach 20 - 23 maja i 24 - 30 czerwca) w trakcie których liczono odzywające się samce. Podczas pierwszej kontroli obserwatorzy odnotowali łącznie 2 odzywające się samce, natomiast przy drugiej kontroli odnotowano 8 ptaków. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 1.

Tab. 1. Wyniki liczeń derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) w 2020 roku (Czernek, Grajewska, Szczęch 2020b).

Powierzchnia próbna	CX1	CX2	CX3	CX4	CX5
1 kontrola	0	0	2	0	0
2 kontrola	1	3	0	4	0

Dwie z badanych powierzchni uległy spalaniu wiosną bieżącego roku. Wiosenna susza i długo utrzymujące się niskie temperatury spowodowały opóźnienie wegetacji. Wolno odrastająca na pożarzysku roślinność nie dawała szans na zasiedlenie tych powierzchni przez derkacze w terminie pierwszej kontroli. Późniejsze deszcze oraz poprawa warunków temperaturowych

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II sprawiły, że roślinność przy drugiej kontroli była już wysoka, co przełożyło się na pojawienie ptaków na powierzchniach monitoringowych.

Ryc. 1. Monitoring derkacza w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) - rozmieszczenie operatu losowania oraz powierzchni próbnych w 2020 r.

Wodniczka *Acrocephalus paludicola*

W ramach monitoringu wodniczki wykonano 2 kontrole (w dniach 20-23 maja oraz 24 – 30 czerwca) na potencjalnych siedliskach wodniczki, w czasie których notowano wszystkie śpiewające samce tego gatunku. Podczas pierwszej kontroli stwierdzono tylko 6 śpiewających samców, w czasie drugiej kontroli – 99. Za rzeczywistą liczbę samców w 2020 r. uznano wynik z drugiej kontroli czyli 99. Na małą liczebność wodniczki miały wpływ: wiosenna susza, która opóźniła wegetację roślin oraz pożar łąk pod koniec kwietnia, na których znajdowały się lęgowiska wodniczki (Czernek, Grajewska, Szczęch 2020a).

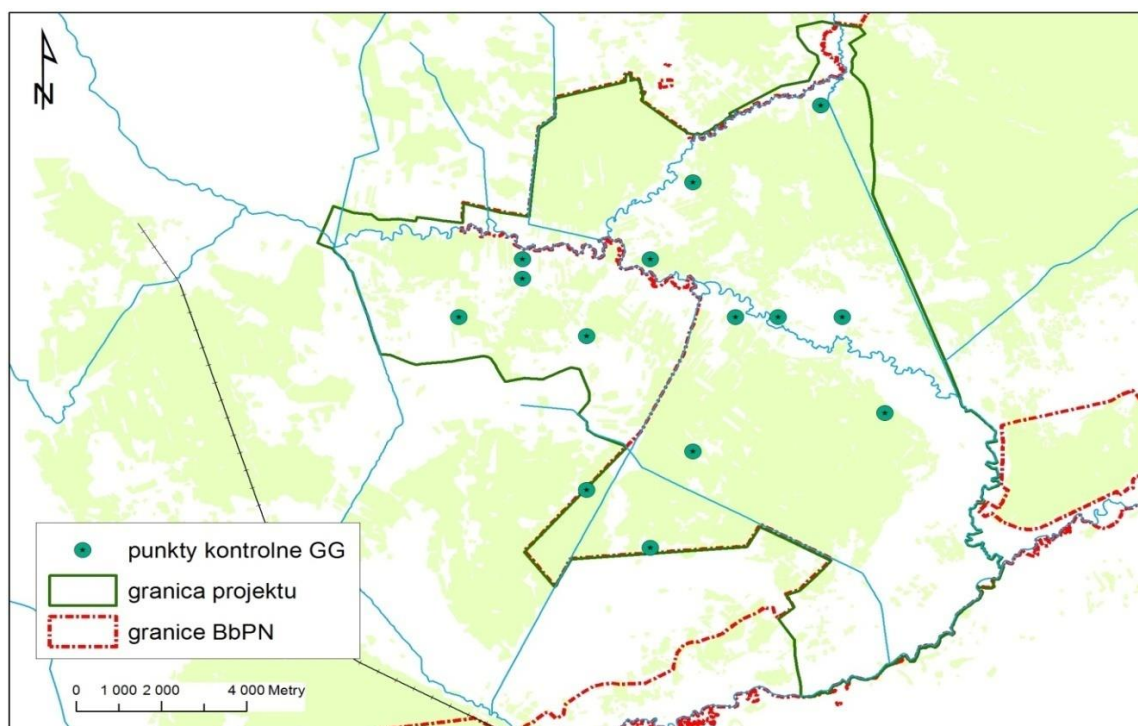
LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II
Kszyk *Gallinago gallinago*

Monitoring kszyka prowadzono metodą liczeń w 14 losowych punktach kontrolnych (Ryc. 2). Na punktach kontrolnych wykonano trzy liczenia w terminie 25 kwietnia – 9 maja. Zaobserwowane w ciągu trwającej 10 minut kontroli ptaki notowano w dwóch kategoriach odległości (do 100 m i powyżej 100 m) w podziale na: tokujące („beczące”), wydające głosy i pozostałe.

W czasie kontroli terenowych w 3 z 14 punktów odnotowano obecność kszyka. Wszystkie stwierdzenia były jednorazowe i nie zostały potwierdzone podczas pozostałych kontroli. Dla całego obszaru objętego monitoringiem w 2020 roku średnie zagęszczenie tokujących kszyków wyniosło zaledwie 0,04 tokującego samca/km². Punktowe zagęszczenie w trzech lokalizacjach osiągnęło zagęszczenie 0,3 tokującego samca/km².

Tab. 2. Wyniki liczeń kszyka w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 w 2020 roku (Czernek, Grajewska, Szczęch 2020c).

Punkt kontrolny	Kontrola 1							Kontrola 2							Kontrola 3							Średnia ogółem	Średnia - tokujące
	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem	Do 100 m od punktu			Ponad 100 m od punktu			Razem		
	Tokujące	Odzywające	Pozostałe	Tokujące	Odzywające	Pozostałe		Tokujące	Odzywające	Pozostałe	Tokujące	Odzywające się	Pozostałe		Tokujące	Odzywające	Pozostałe	Tokujące	Odzywające	Pozostałe			
GG_37 (3)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_41 (4)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_51 (5)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_61 (6)	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0,3
GG_71 (7)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_81 (8)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_91 (9)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_101 (10)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_110 (1)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_111 (11)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_121 (12)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
GG_131 (13)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0
GG_141 (14)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0,3	0,3
GG_210 (2)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Średnia	0	0	0	0,07	0	0	0,07	0	0	0	0,07	0,07	0	0,14	0	0	0	0	0	0	0	0,06	0,04

Ryc. 2. Monitoring kszka w ramach projektu LIFE13 NAT/PL/000050 - rozmieszczenie punktów kontrolnych w 2020 r.

Inne siewkowe (czajka *Vanellus vanellus*, rycyk *Limosa limosa*, krwawodziób *Tringa totanus*, kulik wielki *Numenius arquata*)

Ptaki siewkowe (z wyłączeniem kszka i dubelta objętych oddzielnym monitoringiem) były monitorowane w 2020 r. na całym obszarze realizacji projektu. Wykonano 2 kontrole (w dniach 19-30 kwietnia oraz 1-10 maja), na potencjalnych siedliskach ptaków siewkowych (wilgotne i podmokłe tereny otwarte – łąki, pastwiska, niskie szuwały itp.), podczas których notowano wszystkie widziane i słyszane ptaki.

Zarówno w trakcie pierwszej jak i drugiej kontroli nie obserwowano obecności rycyka i kulika wielkiego.

W trakcie pierwszej kontroli zaobserwowano jedną parę krwawodzioba na wysokości Goniądza, w bliskiej odległości od Kanału Kapickiego. Podczas drugiej kontroli obserwowano jedną parę krwawodzioba w tej samej lokalizacji co podczas pierwszej kontroli. Szacowana liczebność krwawodzioba na obszarze projektu REN II w 2020 roku to 1 para.

W czasie pierwszej kontroli odnotowano występowanie 15-18 par czajki. Wynik ten może być zaniżony ze względu na pożar, który uniemożliwił skontrolowanie około 10% powierzchni. W czasie drugiej kontroli odnotowano 33-38 par czajki. Znaczny wzrost liczebności

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II czajki ma związek z pożarem, który pod koniec kwietnia strawił ok.15 km² terenów objętych monitoringiem. Pożar spowodował powstanie dużych otwartych połaci terenu, które ptaki chętnie zajmowały. Liczebność czajki w 2020 r. na obszarze REN II oszacowano na 33-40 par (Czernek, Grajewska, Szczęch 2020d).

Monitoring zespołu ptaków lęgowych

Monitoring zespołu ptaków lęgowych prowadzono zgodnie ze zmodyfikowaną metodyką MPPL: liczono wszystkie gatunki ptaków na transektach (o długości 1 km) zlokalizowane parami na 4 losowo wybranych powierzchniach próbnych (Ryc. 3) w trakcie trzech porannych kontroli. Kontrole prowadzono w następujących terminach: 1-9 maja, 20-28 maja, 6-17 czerwca. Notowano wszystkie ptaki (wraz z informacją o wieku, płci i zachowaniu) w trzech kategoriach odległości: >25m, 25-100m, <100m. Wyniki zostały przedstawione w tabeli 3.

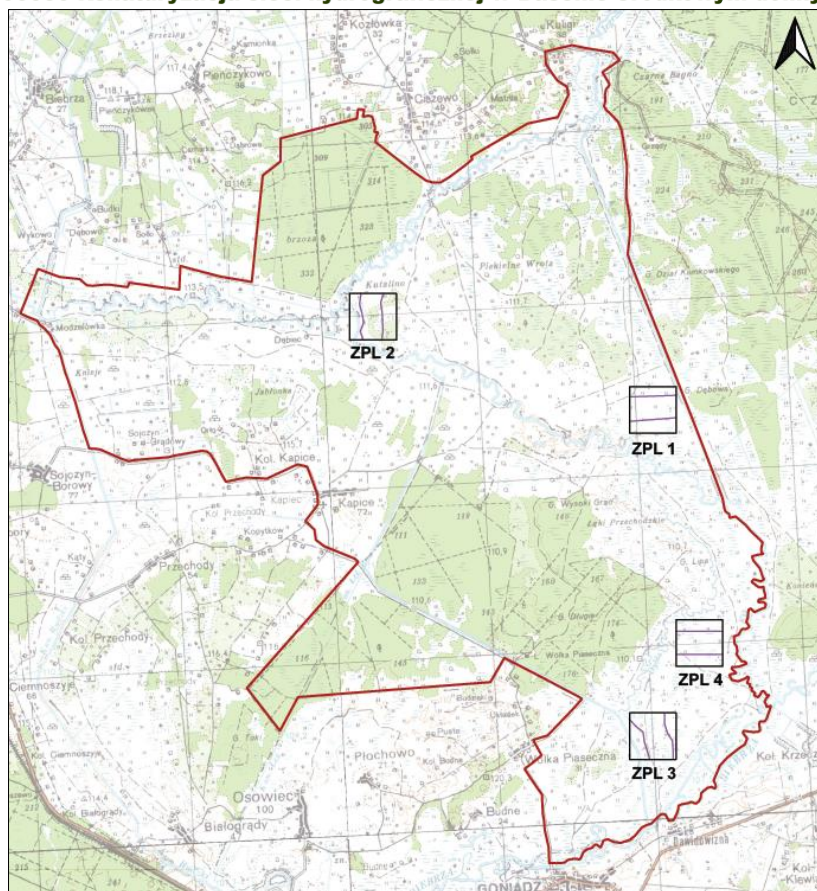
Tab. 3. Zbiorcze zestawienie wyników liczeń w ramach monitoringu ZPL.

Powierzchnia próbna	ZLP1	ZLP2	ZLP3	ZLP4	ZPL 1-4
1 kontrola	85	123	93	52	-
2 kontrola	92	96	103	103	
3 kontrola	113	85	94	117	
Razem	290	304	290	272	1156

Podczas trzech kontroli na czterech powierzchniach (ZPL 1-4) odnotowano łącznie 1156 ptaków należących do 63 gatunków. Ponad połowę zespołu stanowiły ptaki należące do 5 gatunków:

- skowronek *Alauda arvensis* (23,5%),
- rokitniczka *Acrocephalus schoenobaenus* (9,6%),
- cierniówka *Sylvia communis* (6,0%),
- potrzos *Emberiza schoeniclus* (5,8%),
- świergotek łąkowy *Anthus pratensis* (5,7%).

Indeks różnorodności Shannona-Wienera wyniósł 3,12 (Czernek, Grajewska, Szczęch 2020f).

Ryc. 3. Monitoring zespołu ptaków lęgowych w ramach projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” (LIFE13 NAT/PL/000050) – rozmieszczenie powierzchni próbnych.

Dubelt *Gallinago media*

Monitoring dubelta przeprowadzono w oparciu o metodykę prac monitoringowych przyjętych w ramach Państwowego Monitoringu Ptaków. Na obszarze projektu przeprowadzono kontrole na 10 kwadratach 1x1 km. Tokujące dubelty stwierdzono w granicach 3 powierzchni PMP. Na powierzchniach monitorowanych stwierdzono 32-35 samców na pierwszej kontroli i 36-39 samców na drugiej kontroli. W 2020 r. łączna liczba samców dubelta jest liczona na 36-39 samce. Jest to najwyższa liczebność stwierdzona w trakcie realizacji monitoringu dubelta na obszarze projektu w latach 2015-2020. Prawdopodobne jest, że ma to związek z pożarem, który w drugiej połowie kwietnia 2020 r. objął znaczną część torfowisk w Basenie Środkowym. Wypalenie roślinności, a następnie jej bardzo niska wysokość w trakcie sezonu lęgowego mogła wpłynąć dwojako na dubelty. Z jednej strony ptaki z obszarów spalonych mogły się przenieść na tereny sąsiednie, np. na „Trójkąt”, unikając gniazdowania na obszarach z bardzo niską roślinnością, gdzie wysiadujące samice mogłyby być łatwiejsze do wypatrzenia. Z drugiej strony, wypalenie roślinności mogło odstąpić w wielu miejscach głębę

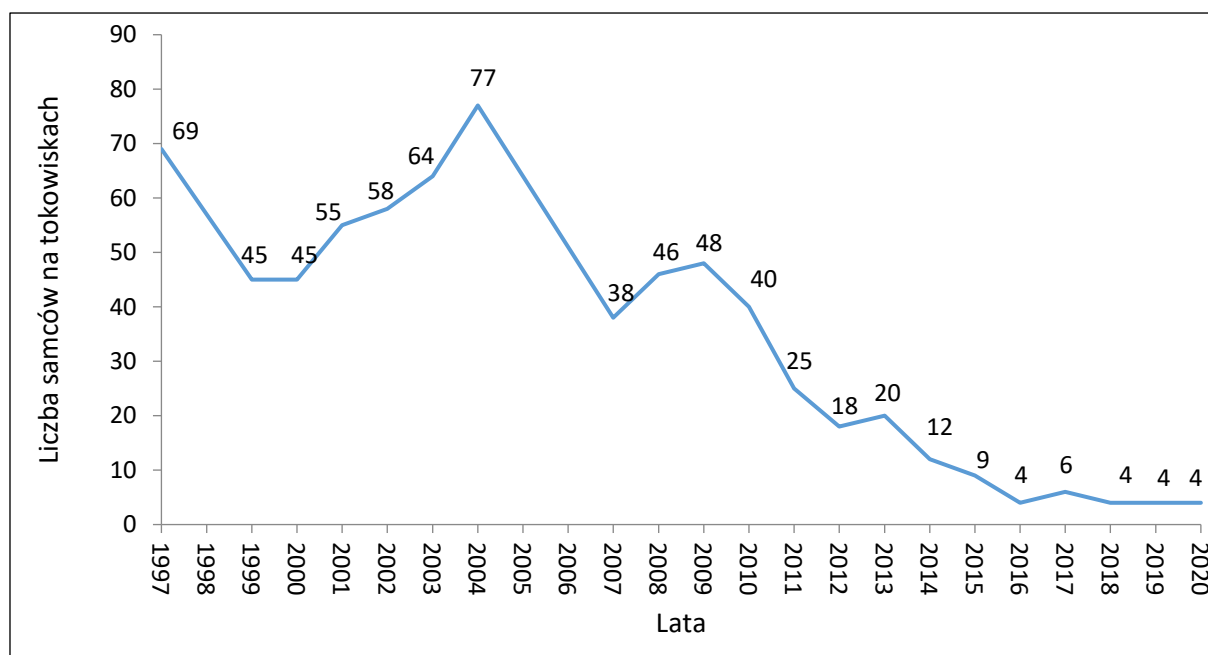

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II stwarzając doskonałe warunki do żerowania. Trend liczebności, dzięki rekordowo dobremu sezonowi 2020, wydaje się korzystny. Należy jednak przypuszczać, że w kolejnych sezonach liczebność dubelta powróci do normy (Krajewski, 2020).

Cietrzew *Tetrao tetrix*

Liczenie cietrzewia wykonano na wszystkich aktualnych stanowiskach tego gatunku na obszarze realizacji projektu, tj. w 5 ostojach cietrzewia. Podczas dwóch kontroli stwierdzono odpowiednio 4 i 3 samców cietrzewia na tokowiskach, a ich liczebność całkowitą oceniono na 4 samców (Henel, 2020). Liczebność cietrzewia na omawianym obszarze pozostaje bardzo niska, a utrzymanie gatunku w przyszłości wydaje się niemożliwe bez dalszego zasilania populacji osobnikami wsiedlanymi.

Zmiany liczebności cietrzewia na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL” w latach 1997-2020 przedstawia ryc.4. W wyniku trwającego od ponad 15 lat spadku liczebności populacji gatunek ten stał się w dolinie Biebrzy skrajnie nieliczny i krytycznie zagrożony wyginięciem.

Ryc. 4. Zmiany liczebności cietrzewia w latach 1997 - 2020 na obszarze projektu „Renaturyzacja II LIFE PL”.

LIFE13 NAT/PL/000050 Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II
Literatura:

1. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2020a. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2020 rok – wodniczka *Acrocephalus paludicola*. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-9 (pdf).
2. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2020b. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2020 rok – derkacz *Crex crex*. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-12 (pdf).
3. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2020c. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2020 rok – kszczyk *Gallinago gallinago*. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-11 (pdf).
4. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2020d. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2020 rok – ptaki siewkowe bez kszyka. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-16 (pdf).
5. Czernek Sz., Grajewska A., Szczęch R., 2020f. Monitoring ptaków na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050. Raport za 2020 rok – zespół ptaków lęgowych. Augustów, Boćki, Sapałówka: 1-11 (pdf).
6. Henel K. 2020. Raport z monitoringu cietrzewia na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”. Raport roczny z monitoringu za 2020 rok. BbPN, Osowiec-Twierdza: 1 - 11 (pdf).
7. Krajewski Ł. 2020. Raport z monitoringu dubelta *Gallinago media* na obszarze projektu LIFE13 NAT/PL/000050 „Renaturyzacja sieci hydrograficznej w Basenie Środkowym doliny Biebrzy. Etap II”. Raport z monitoringu w 2020 roku. BbPN, Osowiec-Twierdza: 1 - 26 (pdf).